

SA Narva Muuseum kogumispõhimõtted

Narva 2023

SISUKORD

1. Kogumise eesmärk.....	3
2. Lähipiirkonnas tegutsevad muuseumid.....	3
3. Muuseumikogu täiendamise üldpõhimõtted	4
4. Muuseumikogu hetkeseis ja täiendamisvajadus	5
5. Muuseumikogu täiendamise protseduurid	8
6. Juurdekasvuvõimaluste ja säilitustingimuste analüüs	9
7. Muuseumikogu analüüs ja väärtuste hindamine.....	10
8. Museaalide väljaarvamine	10

1. Kogumise eesmärk

SA Narva Muuseum põhitegevus on koguda, säilitada, uurida ja vahendada Narva linna ja piirkonna kultuuripärandit. Vastavalt sellele kogub muuseum teemakohaseid kultuuriväärtuslikke objekte. Muuseumikogu täiendatakse terviklikkuse põhimõttest lähtudes.

2. Lähipiirkonnas tegutsevad muuseumid

Narva Aleksandri Suurkiriku muuseum. Materjalid luteriusu ja kirikute ajaloost Narva piirkonnas. Narva Muuseum kogus varem esemeid sel teemal. Kattumisi võib esineda fotode ja trükiste osas. Kogutud on ka kaasaja trükiseid Aleksandri kiriku tegevusest. Narva Muuseum jätkab valikuliselt kogumist sel teemal, kuna Aleksandri suurkiriku muuseumi staatus on lahtine.

Narva-Jõesuu Koduloomuuseum. Muuseum on kogunud esemeid kuurordi arengust ja seal puhanud inimestest. Põhiline materjal pärineb sõjajärgsest ajastust. Narva-Jõesuu oli varem Narva linna osa, seetõttu koguti Narva Muuseumis kultuuriväärtusega esemeid ka Narva-Jõesuu kohta (fotod, trükised, tööstustoodangu näidised). Muuseumi fotokogus on osaliselt kattuv materjal. Enam ei koguta esemeid Narva-Jõesuu kohta.

Vaivara sõja-ajalooline teemapark. Muuseumi kogud on väikesed ja enamik museaale deponeeritud, sh Narva muuseumist. Narva muuseum pole selles piirkonnas kogumistööd teinud. Muuseumikogus on varem kogutud relvi. Üksikud esemed võivad kattuda.

Sillamäe muuseum. Narva muuseumis pole materjale Sillamäe ajaloost, v.a üksikud postkaardid. Narva muuseum ei kogu esemeid Sillamäe kohta.

SA Eesti Ajaloomuuseum. Ajaloomuuseumi kogus on oluline fotodokumentatsioon teise maailmasõja purustustest Narva linnas. Samuti on muuseumikogus fotod sõjaeelsest Narvast ja Nõukogude okupatsiooni aegsest perioodist. Vähemal määral on Ajaloomuuseumis Narvas tegutsenud organisatsioonid ja isikuid puudutavaid dokumente ja esemeid.

Teised muuseumid. Narvaga seotud museaale on paljudes Eesti muuseumides. Teise maailmasõja eelne muuseumikogu evakueeriti Narvast enne märtsipommitamist 1944. aastal. Pärast teist maailmasõda ei olnud Narvas kohta, kuhu esemeid tagastada. Nii sattusid museaalid teistesse Eesti muuseumidesse. Alates 1949. aastast hakati Narva muuseumi kogusid tagastama, kuid seoses nõukogude okupatsiooni aegse jaotamispoliitikaga jäi osa museaale tagastamata ja tänapäeval kuuluvad need muuseumile teadaolevalt SA Virumaa Muuseumid, SA Eesti Kunstimuuseum ja Tallinna Linnamuuseumi kogudesse.

3. Muuseumikogu täiendamise üldpõhimõtted

Narva Muuseum lähtub kogude täiendamisel sihtasutuse põhimäärusest. Muuseumikogu täieneb peamiselt annetuste, ostmise, pärandamise ja kinkimise tulemusel. Samuti näituseprojektide ja uurimistöo raames toimunud kogumistöo tulemusena. Narvas toimunud arheoloogilistel uuringutel kogutud leiud jõuavad reeglina Narva muuseumi.

Muuseumi kogumistöos lähtutakse põhikirjalisest eesmärgist koguda, säilitada, uurida ja vahendada Narva linna ja piirkonna kultuuripärandit.

- Muuseum võtab vastu kultuuriväärtusega objekte, mis vastavad muuseumi arenguplaanile ja kogumispõhimõtetele.
- Eelistatud on komplektid ja kooslused koos detailsete legendidega (valmistamine, omandamise ja kasutamise lood)..
- Museaalina ei võeta arvele annetusi, kingitusi või pärandit, kui nende üleandja esitab eritingimusi, mis on vastuolus muuseumi ja selle kasutajate pikaajaliste huvidega.
- Ei võeta arvele museaale, mille säilitamiseks ja eksponeerimiseks puuduvad tingimused ning eelarvelised võimalused.
- Muuseum arvestab museaali arvelevõtmisel teiste sama piirkonna muuseumide kogumispõhimõtetega. Muuseumile mittevajalikud esemed tagastatakse või kokkuleppel omanikuga antakse edasi teistele muuseumidele.

Muuseumikogu täiendamise kriteeriumid põhinevad kehtival muuseumiseadusel. Muuseum hindab kogudesse vastuvõetavaid museaale lähtuvalt järgmistest põhikriteeriumidest:

- ajalooline väärtus (kas objekt on seotud konkreetse inimese, paiga, sündmuse või tegevusega; mida see jutustab mõne ajaloolise protsessi, temaatika või eluviisi kohta; kas/kuidas aitab objekt paremini ajalugu mõista);
- esteetiline väärtus (kas objekt on meisterlikult valmistatud või on suurepärane näide teatud oskustest; kas see on hea näide stiilist, disainist, kunstivoolust või mõne kunstniku loomingust; kas see on originaalse või innovaatilise disainiga);
- päritolu (kes oli objekti omanik, kasutaja või valmistaja; kus ja kuidas seda kasutati; kuidas hästi on see dokumenteeritud);
- iseloomulikkus/tüüpilisus (kas see on teatud liiki objektide, tegevuste, eluviisi või ajalooperioodi tüüpiline näide);

- rareiteetsus (kas see on haruldane, ebatavaline või erakordselt hea näide teatud objektist; kas see on erakordselt hästi dokumenteeritud, võrreldes teiste samalaadsete objektidega);
- seisund, terviklikkus (kas objekt on hästi säilinud, töökorras; kas see on säilinud ilma tahtlike või juhuslike muudatusteta, mis takistaksid tema tajumist originaalina);
- kasutatavus (kas objekti abil on võimalik interpreteerida sündmusi, kogemusi, inimesi jne ning tõsta esile nende erinevaid aspekte; kas see aitab muuseumil jutustada mingit lugu; kuidas objekt seostub muuseumi näituste kava ja/või haridusprogrammidega).

Abikogusse võetakse materjali, mis ei vasta põhikogusse vastuvõtmise kriteeriumitele, kuid väärib säilitamist teadusliku, haridusliku või näitusetgevuse eesmärgil. Abikogu ei kuulu muuseumikogu koosseisu, selle üle peetakse muuseumisisest arvestust.

Muuseumi käsiraamatukogu sisaldab teavikuid, mis on seotud muuseumi valdkondadega ja kohaajalooga. Käsiraamatukogus olevaid teavikuid saab kasutada ainult kohapeal ja see ei ole muuseumi põhikogu.

4. Muuseumikogu hetkeseis ja täiendamisvajadus

Narva Muuseumi kogu koosneb kahest suurest grupist – Narva Muuseumi ja Kreenholmi Ajaloo Muuseumi (endine filiaal) kogudest.

Narva Muuseumi kogud koosnevad sõjaeelsete muuseumide kogudest ja hiljem kogutud materjalidest alates arheoloogiast kuni tänapäevani.

- **Ajaloolisele kogule** (ca 8000 eset) panid aluse II maailmasõja eelsed muuseumid, hiljem lisandusid tööstustoodangu näidised, isikute kogud, tarbeesemed, riietus, pitsatid jm. Omapärase kogu moodustavad 17. sajandi raidkivid (portaalide detailid) ja 17.–18. sajandi kahhelkivid, mis sattusid muuseumisse 1950. aastate keskpaigas vanalinna majade lammutamisel. Idamaisesse kogusse kuuluvad perekond Lavretsovi ja Narva linnaapea Aleksandr Ossipovi annetatud esemed 19. sajandi lõpust ja 20. sajandi algusest (etnograafilised esemed Hiinast, Jaapanist, Buhaarast, Hiivast, Pärsiast ja Kaukaasiast). Täiendatakse vastavalt ajaloo uurimis- või näitusealase tegevusega.
- **Arheoloogiakogus** (ca 18 500 eset) on Narva linnas ja selle lähiümbruses, Riigikülas, Kudrukülas, Olgin Krestis teostatud arheoloogiliste kaevamiste leiumaterjal alates 1951. aastast ja lisana arheoloogiliste väljakaevamiste aruanded aastatest 1990–2005. Võetakse vastu konserveeritud materjal koos aruannetega.

- **Dokumendikogu** (ca 7000 ühikut) loomist alustati 1950. aastal. Sisaldab tüüpilisi nõukogudeaegseid dokumente, isikudokumente, Narva linnaplaane, kirikute jooniseid, bastionide restaureerimise dokumente. Omaette kogu moodustavad hävinenud Narva õigeusu kirikute dokumendid – laulatuse eelteated, isiku- ja surmatõendid (19. sajandi keskpaik – 20. sajandi algus). Vanim dokument pärineb 1700. aastast, milleks on omaste seletuskirjad seoses kapten Hummertti kohtuprotsessiga, sellele järgnevad Narva raele antud ukaasid 1705.–1706. aastast.
- **Etnograafiakogusse** (278 eset) kuuluvad talurahvakultuuriga seotud tarbeesemed (köögiriistad, tekstiilid, muusikariistad ja muu). Sellele pani aluse teise maailmasõja eelne Narva Linnamuuseum. Etnograafiakogusse kuuluvad Narva ja Vaivara valdades kogutud esemed. Ei täiendada.
- **Faleristikakogule** (ca 1450 eset) pandi alus Peeter I majamuuseumis 19. sajandil. Kogus on riiklikud autasud, mälestus- ja lauamedalid, rinnamärgid, žetoonid, medalite tinajäljendid Vene riigi ajaloost. Kogutud on Narva-teemalisi medaleid-märke ja Narvas elanud isikute autasusid.
- **Filateeliakogu** (ca 600 ühikut) aluseks on A. Zubovi margikogu (NSVL, mõned välisriigid), millele lisandusid Narva-teemalised ümbrikud (erikujundus, eritempel), postkaardid Narva templitega.
- **Fondiraamatukogu** (ca 2660 ühikut) kujundati pärast II maailmasõda. Kogus on Narva ajalugu käsitlevaid trükiseid (Hansen, Karling, Soom, Süvalep, Petrov jt) ja reklaamvoldikuid, Narvas ilmunud ajalehti alates 1945. aastast ning varasemast ajast üksiknumbreid. Lisandunud on isikute raamatud, kingitused, kalendrid. Vanim on 1699. aastal ilmunud Kassi raamat, trükitud Tallinnas Ch. Brendekeni trükikojas. Kaantel Karl XII supereksliibrised pimetrukis.
- **Fotokogus** (ca 23 000 ühikut) on mustvalged, värvifotod ja fotonegatiivid, klaasnegatiivid, fotoalbumid, videod ja kinofilmid. Kogu sisaldab Narva ja Narva-Jõesuu postkaarte, ülesvõtteid Narva ehitus- ja tööstusettevõtetest, tööeesrindlastest. Pearõhk on Narva linna ajalool, väike osa on Narva lähiküladest. Kogu väärtuslikuma osa moodustavad kartongidel fotod (Narva fotograafide tööd 19. sajandi lõpust ja 20. sajandi algusest). Huvi pakuvad 1886. a fotoalbum Narva ja selle lähiümbruse fotodega ning albumid Narva vaadetega 1947. aastast. Vajab pidevat täiendamist, eriti kaasaja materjalide osas.
- **Kunstikogus** (ca 2000 ühikut) säilitatakse graafikat, maale, skulptuure. Narva Muuseumi kunstikollektsioon on üks Eesti huvitavamaid ja rikkamaid kogusid kohamuuseumide seas. Väärtuslikuma osa moodustavad 17.–18. sajandi puuskulptuurid ja 18. sajandi portreemaalid.

Tänapäeval kogutakse eelkõige kohalike kunstnike teoseid. Kogutakse Narva-teemalisi kunstiteoseid ja Narva kunstnike töid.

- **Numismaatikakogusse** (ca 2700 eset) kuuluvad Eesti, Rootsi, Vene ja mõningate välisriikide mündid ja paberraha. Vanimad 15.–16. sajandist, haruldasemad 17. sajandist pärinevad Narva hõbemündid. Enamiku moodustavad 17.–19. sajandi Vene ja Rootsi mündid. Täiendatakse üksikjuhtudel.
- **Relvakogule** (ca 650 eset) pandi alus 19. sajandil Peeter I majamuuseumis. Kogusse kuuluvad: külm-, kaitse-, idamaised, tuli- ja suurtükiväe relvad, lahingumoon Venemaa, Nõukogude Liidu, Saksamaa, Hiina jt maadest 14.–20. sajandini. Vajab täiendamist kõikide sõdade ja erinevate osapoolte relvastuse suhtes.

Kreenholmi Ajaloo Muuseumi (1987–1997) kogus on materjalid Kreenholmi piirkonna ajaloo kohta. Seda kogu ei täiendata, hilisemad materjalid võetud arvele Narva Muuseumis. Kreenholmi Ajaloo Muuseumi fondis (ca 19 300 ühikut) on peamiselt materjalid ettevõtte Kreenholmi Manufaktuur ja töölisasula ajaloo kohta (esemed, dokumendid, fotod) 19. sajandi lõpust kuni 1990. aastate alguseni. Enamuse moodustavad tootenäidised (kangad, näidiste albumid, väike osa näidiseid 20. sajandi algusest). Tänapäevaks on see arvatavasti kõige suurem ja täielikum kogu selle ettevõtte toodangust. Huvipakkuvad ka Inglismaa kudumismasin Platt (1868. a), Kreenholmi vabriku metallist vabrikuraha leiva ostmiseks, vabrikuvile, Narva Linavabriku pitsatid toodangu markeerimiseks.

- Ajalooline kogu – töötajate isiklikud esemed, töövahendid
- Dokumendikogu – dokumendid kajastavad ettevõtte tegevust, eesrindlaste saavutusi, trükiseid Kreenholmi manufaktuuri ajaloo kohta
- Faleristikakogu – suveniirmärgid, eesrindlaste autasud
- Fotokogu – fotod, fotonegatiivid, postkaardid peamiselt Kreenholmi manufaktuuri tootmiskompleksist, selle töötajatest ja piirkonna elu-olust
- Tekstiilikogu – Kreenholmi manufaktuuri tootenäidised

SA Narva Muuseum peamised kogumissuunad on järgnevad:

- Narva piirkonna esiajalugu ja keskaeg
- Narva linnaelu (kõikides ajajätkudes)

- Sõdadevaheline Eesti (dokumendid, fotod, esemed jne)
- Saksa okupatsiooni aeg (1941–1944) – (dokumendid, fotod , relvastus jne)
- taasiseseisvusaeg (dokumendid, fotod jne)
- tööstus (ettevõtete areng, toodang 21. saj alguseni)
- kunstielu (kohalike kunstnike ja Narvast pärit kunstnike looming)

SA Narva Muuseum ei kogu:

- etnograafia, looduse ega põllumajandusega seotud museaale
- väga halvas seisukorras ja lühikese säilivusega esemeid
- ebaselge päritoluga esemeid, juhuleide
- dokumendi- ja fotokoopiaid
- kogumispõhimõtetele mittevastavaid esemeid
- ei täiendata numismaatikakogu (v.a Narva 17. saj mündid ja Narva koduraha)
- ei täiendata filateeliakogu (v.a Narvaga seotud)

5. Muuseumikogu täiendamise protseduurid

Peavarahoidja vastutab üldkokkuvõttes muuseumikogu täiendamise eest, koguhoidja aga oma kogu eest. Vastavalt uurimisteamale, näitusele või kogude täiendamise vajadusele tehakse ettepanekud muuseumikogu täiendamise komisjonile (kinnitatud juhatuse liikme käskkirjaga).

Muuseumitöötaja (peavarahoidja või koguhoidja) täidab MuISis teabe eelregistreerimise lehe, kuhu pannakse kirja kogutava materjali kohta käiv informatsioon (üleandja, varasemate kasutajate andmed, valmistamise ja kasutamise aeg, asjassepuutuv legend, sisuline väärtus) ning vajadusel korraldab eseme paremaks dokumenteerimiseks pildistamise või intervjuerimise.

Järgnevalt esitatakse materjal otsustamiseks muuseumikogu täiendamise komisjonile, kes hindab muuseumile kogutavate või pakutavate materjalide väärtust ning sobivust kogusse, eseme vastuvõtmise abi- või põhikogusse või omanikule tagastamise. Vajadusel kasutatakse välisekspertide või erispetsialistide abi. Komisjoni protokollil alusel vormistatakse vastuvõtuaktid.

6. Juurdekasvuvõimaluste ja säilitustingimuste analüüs

Hoidlad asuvad neile kohandatud keskküttega ruumides, kus puudub temperatuuri- ja säilitustingimuste regulatsioon, kõikumised toimuvad nii ööpäevaringselt kui ka aastaegadele lõikes. Enamikes hoidlates kasutusel kontorimööbel. Relvakogu hoidlas on nõuetele vastav erimööbel (metallriiulid, seinapaneelid ja seifid), graafikakogus aga metallriiulid, erikapid. Hoidlad on lukustatud ja ööpäevaringselt valve all. Juurdepääs hoidlasse on ainult juhataja käskkirjaga määratud isikutel. Hoiuruumid asuvad kolmes erinevas hoones.

Peterburi mnt 2 asuvas Kivisaalis on neli hoidlat dokumendi-, filateelia-, foto-, faleristika-, numismaatika-, relvakogule ja fondiraamatukogule, pindalaga kokku 32 m². Ühes ruumis on mitme erineva kogu restaureerimata esemed.

Dokumendi-, filateelia- ja fotokogu kõik museaalid ning fondiraamatukogu kaitsmist vajavad museaalid on asetatud erineva suurusega erikarpidesse, nende kaitseks on kasutatud mikalentspaberit või eriümbrikut. Relvakogu museaalid on paigutatud seifidesse, riiulitele ja seinatahvlitele. Numismaatika- ja faleristikakogu esemed on karpides ja suletud kappides. Väärismetallist esemed asuvad seifides.

Fondiraamatukogu vajab korrastamist, osa museaale tuleks kogust välja arvata (kingitud trükised), mis annaks juurde natuke lisaruumi. Dokumendikogu ja fondiraamatukogu vajab eraldi ruumi koos uute riiulitega.

Peterburi mnt 2 paiknevas Narva linnuse Hermannitorni keldris on eraldatud ruum suuremahulistele esemetele, arheoloogilistele leidudele ja pärast teist maailmasõda muuseumi jõudnud kultuuriväärtusega objektidele, mis vajavad puhastamist, konserveerimist ja restaureerimist.

Aadressil Vestervalli 21 on hoidlatele eraldatud tervikuna III korrus, pindalaga ca 575 m² ning I korrusel kolm ruumi pindalaga kokku ca 112 m² (30/43/39). Museaalid asuvad kappides, osa neist pakitud erikarpidesse. Graafikakogul eraldi hoidla. Maalid on asetatud võrestikele. Arheoloogia- ja kahlite kogu on paigutatud relssidel liikuvatele riiulitele. Lükandseinte ja uute riiulite paigaldamine annaks juurde lisaruumi. Vajadus kliimaseadmete paigaldamiseks kõikides hoidlates.

Kogude täiendamise töö kuulub peavarahoidja ja koguhoidjate tööülesannete hulka, sisaldades nii eseme ettevalmistamist esitamiseks muuseumikogu täiendamise komisjonile, esmast dokumenteerimist ja hilisemat kirjeldamist. Enamik kogusid nõuab I etapi kirjeldamist (kolm kogu tehtud), digiteerimist ja pildistamist. Digiteerimis- ja pildistamisteenust tuleks osaliselt sisse osta.

Arheoloogiakogu vajab korrastamist ja andmete sisestamist MuIS-i (kogul puuduvad nimestikud ja

aruanded).

7. Muuseumikogu analüüs ja väärtuste hindamine

Muuseumikogu analüüs ja hindamine toimub inventuuride käigus, mis toimuvad kõigis kogudes regulaarselt 5 aastase ajavahemiku järel. Inventuuri käigus antakse hinnang museaali seisukorrale ja sobivusele muuseumikokku ning selgitatakse välja kogus arvele võetud sarnased museaalid. Koguhoidjad kontrollivad pisteliselt museaalide seisundit ja hoiutingimusi, tehes ettepanekuid nende konserveerimiseks või restaureerimiseks.

8. Museaalide väljaarvamine

Museaalide kogust väljaarvamise osas lähtutakse kehtivast muuseumiseadusest.

SA Narva Muuseum teeb ettepaneku välja arvata museaal kogust juhul, kui museaal:

- on kahjustatud ja seda ei ole võimalik taastada;
- on hävinud või kaotsi läinud ning seda ei ole leitud vähemalt kahe järjestikuse korralise inventuuri käigus;
- kuulumine muuseumikogusse pole kooskõlas muuseumi kogumispõhimõtetega;
- D kategooria museaalid, millel puudub kultuuriline teaduslik väärtus, uurimis- ja eksponeerimisväärtus antud muuseumile;
- antakse muuseumiseaduse alusel üle teisele muuseumile, raamatukogule või arhiivile;
- on enne muuseumikogusse arvamist omaniku tahte vastaselt tema valdusest välja läinud või teisest riigist välja viidud ning see antakse üle omanikule või tagastatakse teisele riigile;
- museaali põhikogust abikogusse üleviimist taotletakse juhul, kui arvele on võetud mitu sarnast objekti või on tegemist koopiaga.

Väljaarvamistaotluse juures peab olema sõltumatu eksperdi hinnang. Museaalid, mis ei vasta muuseumi ainevaldkonnale, võib üle anda teistele muuseumidele või arhiivile. Kogust välja arvatud museaal hävitatakse, viiakse üle abikogusse, antakse üle raamatukogule või arhiivile, tagastatakse museaali muuseumile annetanud või müünud isikule.

Protseduurid museaalide väljaarvamisel:

- koostatakse väljaarvamisakt MuIS-is;
- esitletakse taotlus museaalide haldajale museaalide väljaarvamiseks;
- väljaarvatud museaalil olevale numbrile tõmmatakse kriips peale;
- väljaarvamisprotseduur loetakse lõpetatuks, kui väljaarvatud museaalid (juhul kui pole tegemist kadumise, hävimise, varastamisega) on kas üle antud teisele asutusele või hävitatud;
- algdokumentidesse (tulmeraamat, vastuvõtuakt) tehakse viide väljaarvamise dokumendile.